

## GESCHIEDENIS VAN DE HOEVENS 1204-1919 *(door Jan van Eijck)*

De geschiedenis van De Hoevens gaat ver terug in de tijd: tot de Brons- en IJzertijd (ca. 1700-100 v. Chr.). De afgelopen jaren zijn er diverse archeologische sporen gevonden die duiden op doortrekkende volkeren. Zo zijn er grafheuvels gevonden en een bijl uit die tijd. Uniek is de recente vondst van sporen van zgn. raatakkers nabij de Leeuwkeneik: naast elkaar gelegen kleine akkertjes, welke zichtbaar zijn gemaakt met moderne 3D-techniek op hoogtekarten.

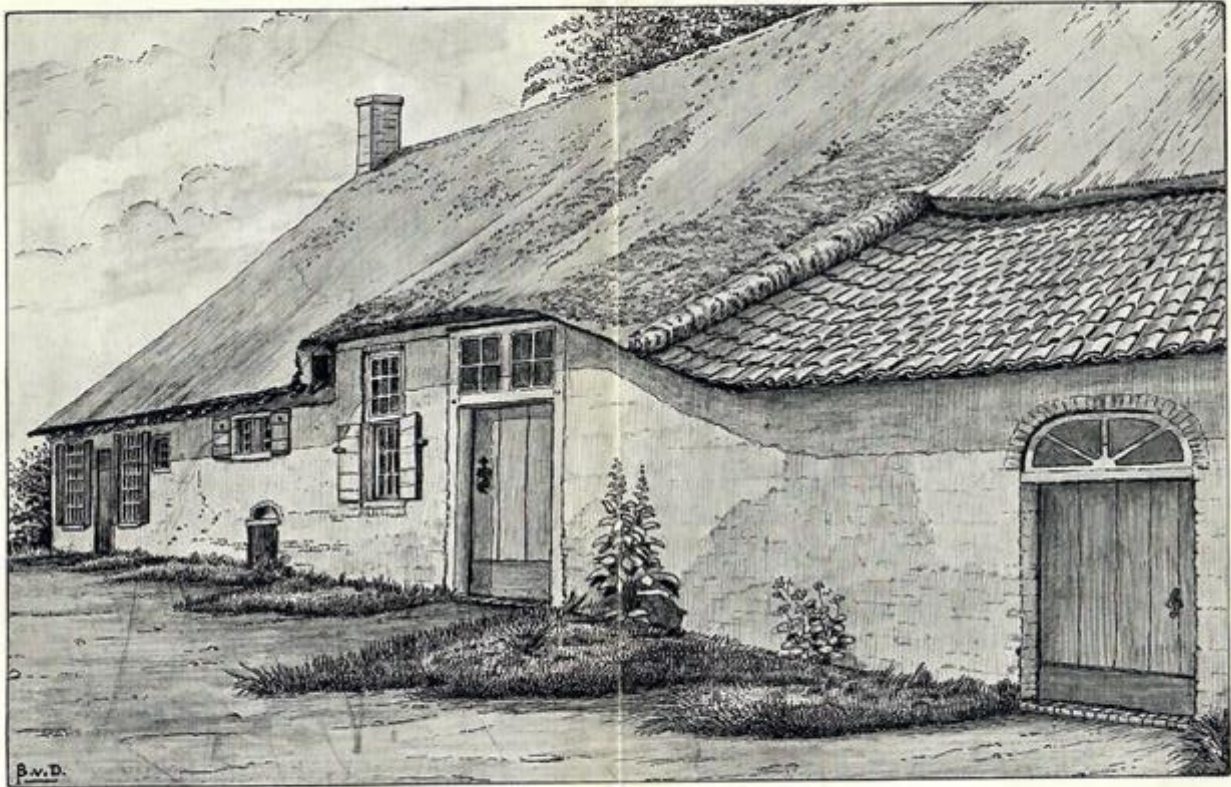
De geschreven geschiedenis van De Hoevens begint echter in 1204, wanneer de Nieuwelandse Hoeve door de Heer van Breda aan de Abdij van Tongerlo wordt geschonken. Het jaar daarop volgt het Hof ter Zande op Kwaalburg en in 1216 krijgt de abdij van de Heer van Breda als derde hoeve De Leeuwkeneik geschonken. Veel later pas, in de 16<sup>e</sup> eeuw, volgen de Pastoriehoeve en de Kleine hoeve en in 1622 de Middelhoeve, die later Grote Hoeve heet. Deze hoevens worden allemaal door de Norbertijnen ontgonnen en met pachters bezet. Zo'n pachtcontract kende vele verplichtingen. Verplichtingen met betrekking tot het inrichten en beheren van zo'n hoeve, maar ook verplichtingen betreffende hand- en spandiensten voor het overig abdijbezit, zoals voor de kerk van Alphen. Een pachtcontract werd meestal afgesloten voor 6 jaar telkens vanaf half maart, en kende een vast pachtbedrag in geld, het zogenaamde "voorlijf". Daarnaast ook huur dat moest worden voldaan met graan, zaad, was, boter en kaas. Pachters hadden het niet altijd gemakkelijk. Niet alleen door oorlogen en plunderingen (Maarten van Rossum, Spaanse leger) maar ook door misoogsten en persoonlijk leed zoals de pest en vroege sterfte van de pachter. Op een fraaie landkaart van *de Singel van de Nieuwelande* uit 1714 kun je zien hoe welvarend de pastorie en de 6 hoeven van Tongerlo er toen bij lagen!



Afbeelding 1 Landkaart Singel van de Nieuweland (1714)

Maar in 1796 valt het doek: door de Franse bezetter worden alle abdijen gesloten en de kerkelijke goederen geconfisqueerd. Zo ook Tongerlo's Hoeven in Alphen. Zij worden vanaf 1815 Staatsdomein. De Domeinen verkopen in 1820 de voormalige hoevens van Tongerlo. De pachters en andere Brabantse boeren kunnen of durven niet te bieden omdat het geconfisqueerd kerkelijk goed is. Graaf

Gijsbert Jacob van Hogendorp, een protestantse referendaris van de Raad van State in Den Haag kan dat wel. Hij koopt alle hoeven, inclusief Nieuwkerk maar exclusief de Pastoriehoef, de Kleine Hoef en de Leeuwerkeneik, voor f 15.825,- op. Alleen de Leeuwerkeneik wordt wel door een Brabantse boer gekocht, namelijk Mathijs Wouters uit Oosterhout, die durft dat wel aan.



Afbeelding 2 Schetstekening Leeuwerkeneik

Graaf van Hogendorp – graaf Jacques in de volksmond – wordt hier houtvester en investeert veel in de bosaanplant. O.a. met de moerascypressen bij de Ooievaarsnest. En de beplanting van de Goorstraat met fraaie laanbomen waarmee hij zijn verschillende bezittingen met elkaar verbindt. Na zijn overlijden in 1845 en dat van zijn broer Andries Willem in 1856, worden alle hoevens publiek verkocht in kavels. De kavels van De Hoevens gaan naar Martinus Wijnaendts, geboren in Breda en grootgrondbezitter in Maarssen. Hij laat De Hoevens in 1873 na aan het Gereformeerd Arm Kinderhuis in Breda, die de drie hoevens (Nieuwelandse Hoeve, de nieuwe Nieuwelandse hoeve en de Grote Hoeve) zorgvuldig beheert en verpacht tot 1917. Dit weeshuis heeft een eerste aanzet gegeven tot ontginning van de heidegronden ten behoeve van akkerbouw op De Hoevens.

De Leeuwerkeneik van Mathijs Wouters wordt na het overlijden van diens zoon Nellis Wouters in 1871 verkocht aan de weduwe van de Tilburgse wolhandelaar Ignatius Wouters (geen familie!). Later, in 1900, gaat het over in protestantse handen aan Pieter Johannes van den Bergh, fabrikant te Tilburg en in 1909 tenslotte aan Majoor van Wijk, ritmeester van de Huzaren uit Den Haag. Tot 1917, toen de firma J.A. Blomjous de nieuwe eigenaar van De Hoevens werd en in 1919 de 92 ha van De Leeuwerkeneik weet toe te voegen aan De Hoevens!



## LAATSTE 100 JAAR DE HOEVENS 1919-2019 (door Caroline van der Lande-Vogels)

In de periode 1890-1920 komt de textielindustrie in Tilburg tot volle bloei en groei. Dit stelt de rijk geworden fabrikanten uit deze stad in staat om op grote schaal buitenverblijven en landgoederen aan te leggen. In die tijd is in het onze regio 'not done' om als brave katholiek protestantse grond te kopen. Niemand wil in 1917 dan ook de grond van De Hoevens hebben. Behalve de firma J.A. Blomjous van een textielfamilie uit Tilburg, die er een liberaal gedachtegoed op na houdt en zich hier niets van aantrekt. Henri en Joseph Blomjous kopen het landgoed voor 65.000 gulden en breiden in 1919 het bezit uit met de aankoop van hoeve Leeuwerkeneik tot zo'n 200ha. Met deze aankoop wordt het aloude abdijbezit binnen 'de singel' weer in een hand verenigd.

In opdracht van Henri en Joseph Blomjous wordt in 1920 op De Hoevens een bescheiden buitenplaats gesticht als centrum van een nieuw modern landgoedbedrijf. De centraal gelegen Grote Hoef wordt omgevormd tot buitenverblijf. De befaamde Tilburgse architect Jan van der Valk krijgt de opdracht om de Grote Hoef om te bouwen tot 'Villa De Hoevens'. Daarbij blijft de schoonheid van de boerderij, een monument op zich, in zijn eenvoud bewaard. Wel wordt een eigentijdse jachtkamer (stijl van de Amsterdamse school) in een hoek van 45 graden aan de bestaande bebouwing gebouwd met prachtige uitzichten op de omliggende landerijen. Ook wordt op de plek van de Hoerstheide, aan de zuidoostzijde, het Hoerstheiderbos aangelegd. Met brede geometrische wandellanen, aangeplant met groene beuken. De rode beukenlaan is bewust geplant om zo een markant contrast en achtergrond te creëren voor de westelijk gelegen landbouwgronden.



Afbeelding 3 Beukenlaan Hoerstheiderbos

Voor Henri Blomjous, de opa van Caroline, had De Hoevens als buitenplaats een belangrijke meerwaarde. Hier kon hij zijn zakelijke en politieke contacten, vrienden en familie uitnodigen en fêteren op jachtpartijen. Van 1916-1920 was hij lid van de Provinciale staten van Noord-Brabant. In 1920 werd hij gekozen tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

In 1928 lopen de laatste pachtovereenkomsten af, waarna het hele landgoed en landbouwbedrijf in eigen beheer wordt uitgebaat. In de jaren hierna wordt o.l.v. Jan Manders sr. een modern melkveebedrijf en bosbouwbedrijf opgezet. Opvallend is dat hierbij de waarde van het middeleeuwse cultuurlandschap wordt gerespecteerd.

De modernisering van De Hoevens is ook typisch voor de tijdgeest waarin de gegoede klasse een hang naar vernieuwing, eenvoud, buitenleven en natuur nastreeft. En respect heeft voor de 'oudhollandse' architectuur waardoor de boerderij wordt behouden. Geen kasteel of groot imposant landhuis op de Hoevens dus.

Tijdens WOII wordt de Ouwelandsche Hoef en de Leeuwerkeneik zwaar verwoest. De Duitsers zijn gelegerd in het jachthuis. In oktober '44 wordt de boerderij, grupstal en het jachthuis door granaatvuur beschadigd. Naast de gedode runderen en paarden worden door de Duitsers bij de aftocht nog 52 runderen, 6 paarden, een tractor, werktuigen en erpenningen meegenomen.

In 1947 wordt de firma J.A. Blomjous omgezet in een commanditaire vennootschap met Henri als beherend vennoot. Na het overlijden van Henri wordt Jan van de Mortel de nieuwe beheerder. Hij is de naamgever van de in 1954 gebouwde moderne boerderij Jan's Hoeve, welke ter vervanging dient van de Ouwelandse Hoef en de Leeuwerkeneik. Ook worden in deze periode de arbeiderswoningen aan het begin van de Goorstraat gebouwd.

In 1971 koopt Walthera Vogels-Blomjous, dochter van Henri, alle commandites uit en wordt daarmee de nieuwe eigenaar van De Hoevens. Vanaf 1972 wordt 'Landbouwbedrijf J.A. Blomjous', zoals het landgoed in die tijd wordt genoemd, gemoderniseerd en Ton van Waes bedrijfsleider. Onder invloed van de politiek van Mansholt en de productiesubsidies die worden gegeven – nooit meer honger na de oorlog – groeit het melkveebedrijf uit tot 200 koeien met volledig geautomatiseerde 8-stands carrousel. In 1985 komt er, ondanks het melkquotum dat dan wordt ingevoerd, een 16-stands carrousel. Daarmee is het een van de grootste melkveehouderijen uit die tijd.



*Afbeelding 4 Melken op de ouderwetse manier*



*Afbeelding 5 Melken met de carrousel*



De familie Vogels-Blomjous woont in die dagen, samen met dochter Caroline, in het nabijgelegen Poppel (B) en komt enkel in de weekenden naar De Hoevens. Dan wandelt Caroline er urenlang, samen met haar vader en de honden. Hierdoor wordt mede de basis gelegd voor haar latere liefde voor de natuur op De Hoevens en de wijze waarop zij zich inzet om deze te behouden. In 1984 wordt De Hoevens via een schenkingsakte door haar moeder aan Caroline geschonken.

Caroline woont en werkt in de jaren '80 met haar man Floris in Duitsland. Eén maal per maand komt ze naar De Hoevens om zaken omtrent het landbouwbedrijf te bespreken met haar moeder. Ze ziet en denkt er het hare van. En weet dan al dat zij het ooit anders gaat doen. In Duitsland ziet ze 'das GroBe Waldsterben': de bossen die omwille van de zure regen afsterven. En het melkquotum dat in '85 wordt ingevoerd zorgt dat het melkveebedrijf niet verder kan uitbreiden. Dat is het uiteindelijke omslagpunt.

Vanaf 1990 neemt Caroline het beheer van haar moeder over. De Grote Hoef is erg vervallen en omliggende natuur verwaarloosd. Haar man Floris wordt ernstig ziek. Ze besluit definitief te stoppen met het melkveebedrijf. Dit nieuws slaat in als een bom bij de medewerkers, maar ook bij de omgeving. Van de opbrengst van het melkquotum wordt De Grote Hoef verbouwd en de 2 Vlaamse schuren opgeknapt. Ook wordt geïnvesteerd in de eerste natuurontwikkelingsprojecten.

Nadat Floris in 1994 genezen is van zijn ziekte besluiten Caroline en Floris dat ook hij voor De Hoevens gaat werken. Het is zijn idee om een natuurkampeerterrein te beginnen om zo inkomsten te genereren waarmee het landgoed onderhouden kan worden. De inwoners uit Alphen denken dat het een 'naturistencamping' is en komen in het begin kijken naar de gasten die er, gelukkig gewoon in kleren, rondlopen. Nadat de camping een feit is wordt één van de Vlaamse schuren omgevormd tot een luxe groeps- en vergaderaccommodatie.



Afbeelding 6 Natuurkampeerterrein



De eerste stap naar een duurzamer beheer van het landgoed wordt gezet met de keuze voor 'agrarisch natuurbeheer': een vorm van natuurgericht boeren. Jan van Roessel heeft in die jaren hiertoe veel werk verzet. Hij was boer en daardoor heel praktisch t.a.v. de hervorming van het landgoed. In samenwerking met Dienst Landelijk Gebied worden steeds kleine stukje akkerbouw onttrokken en worden bloemrijke randen aangelegd rondom deze akkers. Ook worden houtwallen, kikkerpoelen en lanen aangelegd.



*Afbeelding 8 Natuurontwikkeling bij de Oude Leij*



*Afbeelding 7 Groeps- en vergaderaccommodatie in monumentale Vlaamse schuur*



Inmiddels zijn er 4 kinderen geboren in het gezin Van der Lande-Vogels. Floris en Caroline zijn sterk verbonden met De Hoevens en het lijkt hen een mooie gedachte om ooit op het landgoed begraven te worden. Tijdens een gesprek met de gemeente Goirle komt het idee op tafel. In 2009 krijgen ze toestemming voor een familie-begraafplaats op het landgoed. Tijdens een wandelvakantie in Engeland doen ze een jaar later inspiratie op. Voor de aanleg van de natuurbegraafplaats worden voormalige landbouwgronden teruggegeven aan de natuur, worden 5200 vierkante meter aan bedrijfsgebouwen afgebroken en wordt een landschapsplan ontwikkeld. Van de voormalige kalverstal wordt een informatiecentrum gemaakt. En er wordt een prachtige afscheidlocatie gerealiseerd. Na jaren van voorbereiding wordt in 2014 de natuurbegraafplaats geopend.



*Afbeelding 9 Afscheidlocatie 'De Eik' - natuurbegraafplaats*



*Afbeelding 10 Alle rust en ruimte om te 'zijn'*

Naast de camping, de vergader- en groepsaccommodatie, B&B en natuurbegraafplaats zet de Hoevens zich vandaag de dag nog volop in voor natuurontwikkeling en natuureducatie. Zo is er een scholenprogramma en NatuurLab. Van het oeroude Sint Jansrogge, wat op het landgoed wordt geteeld, bakt de lokale bakker lekkere koekjes, crackers en kruidkoek. De plaatselijke brouwerij brouwt er een smaakvol roggebiertje van. En uit de bijenkasten wordt de eigen landgoedhoning gehaald.

Terugkijkend op de afgelopen honderd jaar kan gesteld worden dat De Hoevens is uitgegroeid tot een toekomstbestendig landgoed waarbij de 4<sup>e</sup> generatie dochters ook betrokken worden. Waarbij duidelijke keuzes zijn gemaakt rondom de kernwaarden rust, ruimte, natuur, eenvoud, kwaliteit en cultuurhistorie. Met producten, diensten en activiteiten die niet alleen goed zijn voor de bezoekers, maar óók voor de natuur, de medewerkers, de omgeving en de eigenaren. Zodat De Hoevens over vele decennia nog steeds een fijne en inspirerende plek is om te wonen, werken, leven en recreëren. Waar mens én natuur elkaar in evenwicht vinden.



## **Colofon:**

### ***Uitgave juni 2019***

**Tekst:** Jan van Eijck, Caroline van der Lande-Vogels, Charlotte Michielsen

**Fotografie:** Ronald Peeters, Winnie de Kuijer, Vlinderstichting Nederland, privécollectie familie Van der Lande-Vogels, privécollectie Jan van Eijck, heemkundig streekmuseum Alphen

### **Landgoed De Hoevens**

Goorstraat , 5131 RG Alphen

[www.dehoevens.nl](http://www.dehoevens.nl)

[www.natuurbegraafplaatsdehoevens.nl](http://www.natuurbegraafplaatsdehoevens.nl)